

Jubileum

Tulajdonképpen Petőfi az oka mindennek. Talán még annak is, hogy nem szeretem a kerek évfordulókat, szorongásaim egyik neve: jubileum. Ez a mai — 1970. március idusa — nem kerek évforduló. Jubileum mégis. Nem halaszthatom tovább. Minden talál: ma huszonhat éve, hogy magyarrá ütöttek, mert aznap éppen kilencvenhat éve múlt, hogy Petőfi négyszer mondta el az első magyar szöveget, melyet szabad sajtón nyomtattak ki. Az összefüggés, ugye, világos. Egyik sem kerek évforduló. Nem én rendeztem így. Mindenért, ismétlem, Hrúz Mária fia a felelős, csak Tőle kérhetem számon, az ő nevében, az Ő védelmében történt, én is Őt védtem, a fiúk is, Ő nem térhet ki, mint a többiek mind, akik eddig meghallgattak, és mosták kezeiket. Aztán az órájukra néztek hirtelen: hű, hogy eltelt az idő!..

Hát az idő csakugyan eltelt. De hát mentség ez? A törvény nem ismerése nem menti azt, aki vét ellene. Annyit tudtunk az első elemiben, 1944-ben az időről, hogy becsengetéskor minden gyereknek a padjában kell ülnie, hátratett kézzel. Az utóbbi különösen fontos, magyarították, a tartás miatt, hogy egyenes legyen a gerincünk. Ilyen télvégi napokon még érzem — érezni vélem? — külön a hetedik csigolyámat, ahol az első hógolyó, kő is volt benne, eltalált. Ezt az elsőt, a rákövetkezőkkel együtt, a versért kaptam. Pedig úgy mondtam el, ahogy kellett. Nem hadarva, felemelt fejjel, egyenes gerinccel, nyirkos tenyere a rakottsoknyát markolászta. Késő este még egyszer elmondatták velem otthon, látták, addig úgyse tudok elaludni. Megnyugodtam aztán. Már az enyém volt, mint az anyám tyúkjá AZ ELSŐ VERS, mellyel ANYA ÉS NYELV megajándékozott, jóval mielőtt a hangok betűkké, a levegő-kortyok írásjelekké civilizálódtak volna. Aztán azon a napon mégis el akarták tőlem venni, rángattak, taszigáltak az utcán, mintha csak a ruhám alá csúszott volna, s úgy kéne kirázni, mint holmi gombot vagy kavicsot. Már leszakadt a táskám a vállszíjról, hó és sár és vér, ősi matériák keveredtek kesztyűn, kabáton, csak a vers nem akart előkerülni, úgy elrejtettem, olyan konokul nem adtam ki, ahogyan csak hétéves korunkban tudjuk nem adni, nem visszaadni, ami a miénk, s mégis el akarják venni tőlünk. Miért akarják elvenni tőlem? S én miért nem adom? Nem tudtam. Nem tudták, nem értették ők se, mit cselekszenek, mit cselekszünk itt, lincses gubancban a márciusi hótól és ádáz plakátoktól szennyes mellékutcában, és ez volt a legkeservesebb, mert volt, amit mindnyájan együtt és egyformán értettünk, hogy hétszer nyolc és „Hí a hazá!”, és ez közös volt, ettől voltunk az osztály, ilyen közös igazságok tettek társakká, egyformán kék volt az ujjunkon a tinta, szünetbeli bújócskákon felhorzsoló térdünkön egyforma piros a vér, hát akkor mi történt kilencvenhat évvel azután, hogy Petőfi négyszer mondta el azt, amit el kellett mondania, mert a nép követelte — s én ezt tudtam, mert elmagyarázta a Tanító néni, amikor rám osztotta ki az ünnepi szavalatot — mindnyájan felsőbb utasításra cselekedtünk, azt tettük, amit tennünk kellett, mind tudtuk a verset az osztályban, még a legrosszabb tanuló is, eddig a miénk volt, de most azt mondják, hogy csak az övék, mert ők az osztály, a közösség, én nem.

Az ők és az én eddig személyes névmások voltak, nem bántották egymást. Hogy lett az egyikből hétfejű sárkány, a másikkól megtépett, buta Hüvelyk Matyi, aki semmit sem ért, ráadásul még büdös is? Egyedül voltam. Sokan vol-

tak. Ugyanazt mondták mind. Azt hitték, igazuk van. Nekem nem volt mit mondanom: azt hittem, igazuk van. Csak csodálkoztam és szégyenkeztem. Olyan hirtelen jött az egész, hogy elfelejtettem sírni. Nem tudtam még, hogy véget ért a gyermekkorom. Csak azt tudtam, hogy nem adom a verset, nem adom Petőfit. Attól tartok, semmit sem okultam az esetből. Paradox reakció: ki akarták verni belőlem — és belém verték. Nem árulhatom el azzal, hogy lemondok róla. Elszánt kis feketeigót diderget kedvenc fenyőmön az erdélyi március. A kisszéken ülve, a konyhában tanultam meg az első Petőfi-verset. Hova lett az a kisszék? Huszonhat évig nem jutott az eszembe. Több is vészett... Világosnál. Csak Petőfi nem vészett el, sem ott, sem másutt, sem akkor, sem később. Úgy lett az enyém, mint télen a hó, nyáron a cseresznye. Akkor még minden természetes volt. Nem volt ünnepélyes a konyhánk, egyáltalán. Petőfi sem volt az. Az igazán fontos dolgok természetesek voltak és összetartoztak. De ezt csak később értettem meg, amikor minden szétesett. Azóta néhányszor ismét összeraktam az egészet. S összerakom még, ahányszor csak kell. Nem kerestem, nem érdemeltem ki, örököltem azt az égövet, ahol télen fehér a csapadék és nyáron piros a gyümölcs, és Petőfi minden évszakban — Petőfi. Én ezen nem változtathatok, ha akarnék sem. Ahhoz vétkesnek vagy ártatlannak kéne lennem. De egyik sem vagyok. Nem is lehetek, hiszen megverték Petőfiért.

Kolozsvár, 1970. március

Szilágyi Júlia

Csutak Levente: Dózsa

